

VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu

VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu işini plenar və işçi sessiyalarla davam etdirib

Oktyabrın 25-də Heydər Əliyev Mərkəzində "Yeni dünya və yeni insan formalaşdırmaq: yaradıcılıq və insan inkişafı" mövzusunda VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu açılış mərasimindən sonra işini plenar və işçi sessiyalarla davam etdirib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, akademik Ramiz Mehdiyevin iştirak etdiyi "Təhsil və elm insan kapitalının inkişafı kontekstində" mövzusunda birinci plenar sessiyada ən yaxşı təhsil sistemlərinin müxtəlif zamanlar üçün hazırladığı nəzərə alınmaqla pedaqogikada müasir dövr üçün zəruri olan dəyişiklikləri süsretləndirmək, əmək bazarında iş tapmaq məqsədilə daha hazırlıqlı olmağa kömək edə biləcək işləri necə proqnozlaşdırmaq, təhsili sülh naminə necə səfərbər etmək, müstəqil dövrünə və ömür boyu öyrənmənin nə üçün hələ də az müraciət olunan fəaliyyət hesab olunması və digər məsələlər müzakirə edildi.

Plenar sessiyaya Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru akademik **Urxan Ələkbərov** və Rusiya Elmlər Akademiyasının akademiki, Moskva Dövlət Beynəlxalq Mənasibətlər İnstitutunun rektoru **Anatoli Torkunov** moderatorluq ediblər.

Sessiyanın mövzusunun aktuallığından danışıq moderatorlar qeyd ediblər ki, müasir dünyada insan fəaliyyətinin bütün istiqamətləri çox sürətlə inkişaf etməsi bir çox peşələrdə gələcəkdə nə dərəcədə ehtiyac olub-olmaması məsələsinə aktuallaşdırır. Bu çağırış müasir təhsil sisteminin insanlara fayda verəməsi, onun işlə təmin olunma istiqamətində qurulmasını tələb edir. Oudur ki, panel sessiyasının mövzusu müvafiq problemlərin həllinə dair fikir mübadiləsi aparmağa kömək edir və gələcək əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulması üçün önəm daşıyır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik **Akif Əlizadə** Bakı beynəlxalq humanitar forumlarının global xarakterli elmi-humanitar məsələlərin geniş müzakirə edildiyi, mühüm qərarların qəbul olunduğu mötəbər tədbirə çevrildiyini deyib. Vurğulayıb ki, hələ 15 il əvvəl Prezident İlham Əliyev ölkənin əsas siyasi kursunun ifadəsi kimi "Neft kapitalını insan kapitalına çevirməlik" strategiyasını irəli sürüb. Müasir şəraitdə intellektual insan potensialının inkişafı Azərbaycan üçün təkcə elmi aspektlərdən deyil, bütövlükdə ölkənin sosial-iqtisadi və mədəni-mənəvi inkişafı baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Təhsil və elm qarşısında duran vəzifələrdən danışan akademik vurğulayıb ki, elm hər zaman bəşəriyyətin qarşısında yeni tədqiqat istiqamətləri açır. Əgər XX əsr fizika əsri adlandırılırdısa, alimlər yeddiillikə güman edirdilər ki, XXI əsr biologiya əsri olacaqdı. Belə ki, dünyada biologiya istiqamətində elmi kəşflərin nəticələri möhtəşəmdir. Bununla yanaşı, enerji, kimya istiqamətləri də inkişaf edir. Eyni zamanda, cəmiyyətin humanitar tədqiqatlarından gözləntisi çoxdur. Hər yerdə, xüsusən, inkişaf etmiş ölkələrdə, humanitar elmlərə əs diqqət ayrıldığını təəssüflə qeyd edən akademik müasir dünyada insanlara qadın üçün mədəniyyət istiqamətinə xüsusi fikir verilməsinin vacibliyini bildirib. Bu baxımdan çox yüksək inkişaf etmiş dərən və hərtərəfli biliklərə əsaslanan mədəniyyətin önəmini vurğulayıb.

BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurasının (ECOSOC) sədri xanım **İnqa Ronda Kinq** hazırda dünyanın böhranla, təbii fəlakətlərlə üzləşdiyini, bir çox ölkələrdə insanların humanitar yardıma ehtiyacı olduğunu deyib. Vurğulayıb ki, Bakıda keçirilən forumun mövzusu 2030-cu ilə qədər Dayanıqlı İnkişafın Məqsədləri ilə səslişir. Təhsil insanın əsas hüququdur və inkişafa səsləyir. Dünyada 260 milyon uşaq təhsüf ki, hələ də ibtidai məktəbə getmir. Bunun qarşısı alınmasa, 2030-cu ilədək bu göstərici 800 milyona çata bilər. Geyrəyi ölkələrdə uşaqların təhsil al-

mamasının səbəbləri, o cümlədən münafiqşələr, yoxsulluq və digər xoşagəlməz hallar aradan qaldırılmalıdır. Habelə təhsildə keyfiyyət təmin edilməli və keyfiyyətli təhsil hamını, o cümlədən cəmiyyətin həssas təbəqələrini əhatə etməlidir. Bu, gələcəkdə yoxsulluğun azaldılmasına da kömək edəcək.

Təhsil naziri **Ceyhun Bayramov** ölkə rəhbərliyinin təhsilin və elmin inkişafına xüsusi diqqət yetirməsindən, "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nın həyata keçirilməsindən danışdı. Təhsil sahəsində aparılan islahatlardan söz açan nazir beynəlxalq araşdırmalarda 2011-ci ilə müqayisədə savadlılıq səviyyəsinin yüksəldiyini bildirib. O, islahatlar zamanı ali təhsilə, peşə təhsilə, təhsil infrastrukturuna və bazar infrastrukturuna önəm qəbul edildiyini, istedadlı uşaqların dəstəkləndiyini, ölkədə hər kəs üçün eyni dərəcədə təhsil imkanları yaradıldığını vurğulayıb.

Böyük Britaniyanın Oksford Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən İslam Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru **Fərhan Nizami** çıxışında təhsilə sərf edilən xərclərin düzgün istiqamətlərdə olmasının önəmini vurğulayıb, bunun ümumi inkişafa kömək edəcəyini diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, təhsil siyasəti yerli iqtisadiyyatı əhatə etməlidir, eləcə də yerli səviyyədə savadı olan insanlar diqqətdən kənarda qalmamalıdır. İstedadların inkişafına diqqət yetirilməməsi, insanların özünüqiyamətəndirmə azalması və bə, təcrid olunmuş cəmiyyətin formalaşmasına səbəb ola bilər. Hər hansı inkişafdan söz düşərkən, onun əsasında təhsil meyarının dayandığı aşkar olur. Oudur ki, təhsil sisteminə diqqət, cəmiyyətin inkişafı mütləq nəzərə alınmalıdır.

Küveyt Ömirinin Divanında müşavir, Beynəlxalq İslam Xeyriyyə Təşkilatının sədri və BMT Baş katibinin xüsusi müşaviri **Abdullah Alma'tuk** rəhbəri olduğu qurumun çoxşaxəli fəaliyyəti barədə tədbir iştirakçılmasına məlumat verib. Vurğulayıb ki, təhsil sahəsində xeyriyyəçiliyin həyata keçirilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Həmçinin elm və təhsil istiqamətlərində gənclərin könüllü proqramlara iştirakını genişləndirməyə şərait yaratmaq lazımdır. Könüllü fəaliyyət sayəsində cəmiyyət inkişaf edir. Abdullah Alma'tuk, həmçinin Küveytdə keçirilən xeyriyyəçilik tədbirləri barədə danışdı.

Rusiya Dövlət Dumasının Sədr müavini **Sergey Neverov** dünyada inkişafın əsas müəllifinin insan olduğunu qeyd edərək, bu baxımdan təhsilə xüsusi diqqət yetirilməsinin vacibliyini bildirib. Diqqətə çatdırıb ki, müasir texnologiyalar şəraitində bu təhsili daha səmərəli etmək olar. Təhsil siyasəti əvvəlcədən ölümlü-bilçilmsiz məqamları əhatə etməlidir. Bu gün global problemlər bütün ölkələrə və ya digər dərəcədə təsir göstərir. Dövlətin müasir həyata ayaqlaşıqla bilən təhsil sistemi yaratmasının vacibliyini deyən Sergey Neverov bununla bağlı Rusiyanın müsbət təcrübəsini bölüşüb.

MDB İcraiyyə Komitəsinin sədr müavini **Aqybay Smaqulov** insan kapitalının istənilən ölkə üçün mühüm sərvət olduğunu deyib. Yaradıldığı vaxtdan bəri MDB-nin təhsilə xüsusi fikir verdüyünü deyən Aqybay Smaqulov bu

sahədə tələbə mübadiləsini, imzalanmış sənədləri, qarşılıqlı diplomun tanınmasını diqqətə çatdırıb, inklüziv tədris sistemi təcrübəsini qeyd edib.

Çıxışlarda VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun müasir cəmiyyətin aktual mövzularını müzakirə etmək baxımından çox gözəl məkan olduğu, tədbirin yüksək səviyyədə təşkil edildiyi vurğulanıb və bununla bağlı Azərbaycan hökumətinə dərin təşəkkür ifadə edilib.

Forumun ikinci plenar sessiyası "İnnovasiyalar yaradıcı iqtisadiyyatın yeni mənbəyi kimi" mövzusunda həsr edilib.

Plenar sessiyasının moderatoru Rusiyanın Dünya İqtisadiyyatı və Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutunun prezidenti **Aleksandr Dinkin** Bakının artıq altıncı dəfədir ki, Beynəlxalq Humanitar Forumu uğurla evsahibliyi etdiyini deyib. Forumun əhəmiyyətindən danışan nazir qeyd edib ki, bura müxtəlif mötəbər qurum və təşkilatların nümayəndələrinin toplaşdığı və qarşılıqlı fikir mübadiləsi apardığı əlvərlili platformadır.

O deyib ki, innovasiya cəmiyyəti üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən həm yaradıcı iqtisadiyyat, həm də yaradıcı sənayələr üçün həlledici amildir. Yaradıcı iqtisadiyyat universal və çoxşaxəli, eləcə də çevik və asan tənzimlənmə bilənir. "Düşünürəm ki, bugünkü müzakirəmiş bütün bu sadalananlar üzrə dünyada qazanılan uğurları özündə ehtiva edəcək".

Foruma moderatorluq edən iqtisadiyyat nazirinin müavini **Rüfət Məmmədov** deyib ki, ötən əsrdə texnologiyaların innovasiyanın əsas qayəsi transformasiyaya məruz qalmışdı. Hazırda dünyanın ən böyük kapitallı şirkətləri rəqəmsal şirkətlərdir. Bu gün innovasiya əlaqələnmə, ötürülmə və hərəkət deməkdir. İnnovasiyalar neqliyyat, enerji, tibb, təbii və kommunikasiyalar sahəsində hərtərəfli inkişafa gətirib çıxarıb. Qarşıdakı illərdə isə bütün bu qazanılan nailiyyətlər, əldə edilən nəticələrin bölüşdürülməsi və istifadəsinə əhatə edəcək.

Nəqliyyat, rabitə və yüksək texnologiyalar nazirinin müavini **Elmir Vəlizadə** bildirib ki, Azərbaycanda innovasiyaların inkişafına dövlət dəstəyi göstərilir. Bu məqsədlə İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları Fondu, Yüksək Texnologiyalar Parkı yaradılıb. Azərbaycanda innovasiyaların iqtisadiyyatın bütün sektorlarına tətbiqi, startapların təşviqi və qeyri-neft sektorunun inkişafına xüsusi diqqət yetirilir.

"Azərbaycan kosmosu fəth edən ölkələr sırasındadır. Son 5 ildə Azərbaycan orbitə 3 peyk buraxıb. Bunlardan ikisi telekommunikasiya, biri isə Yer səthinin müşahidə peykidir. Ölkə əhalisinin 80 faizi internet istifadəçisidir. Bundan başqa, startaplar, developerlər, dizaynerlərin iştirakı ilə kreativ sənayenin inkişafı təmin edilir" - deyərək nazir müavini əlavə edib.

BMT-nin İnkişaf Programı Avropa və MDB üzrə Regional Bürosunun direktor müavini **Rastislav Vrbenski** deyib ki, texniki inqilab hazırda hər birimizin həyat tərzinə dərin təsir edir. "Biz innovasiya və innovativ inkişafı diqqət mərkəzində saxlayırıq. BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərində də bu sahəyə xüsusi yer ayrılıb. Biz ötən illər

Monteneqroda İnnovasiya Həftəsi keçirmişik. Gələn ay isə İstanbulda İnnovasiya Günlərini təşkil edəcəyik. Burada əsas məqsəd informasiya-kommunikasiya texnologiyaları üzrə şirkətləri, müəssisələri və ekspertləri bir araya toplamaq, yeni innovativ həllərə birgə əməkdaşlıq təşviq etməkdir. Biz innovasiya laboratoriyasının qurulmasına dəstək olmuşuq, müxtəlif ölkələrdə innovativ layihələrin həyata keçirilməsində iştirak etmişik. Azərbaycanda da bu sahədə mühüm işlər görülür. Azərbaycanın öz brendi kimi təqdim etdiyi "ASAN xidmət" xüsusi əhəmiyyət kəsb edir".

Dünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının (WIPO) nümayəndəsi **Yevgeni Sesitski** təmsil etdiyi qurumun fəaliyyəti, həyata keçirdiyi layihələr, müxtəlif ölkələrdə innovativ inkişafa dəstəyi barədə danışdı. Bildirib ki, bu sahədə ən vacib məsələ bütün innovativ layihə və proqramların mülikiyyət hüquqlarının qorunmasıdır. Ona görə də Dünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı bu sahədə reallaşdırılan layihələrin hüquqlarının qorunmasına xüsusi diqqət ayırıb: "Əlbəttə ki, süni zəka layihələrinin də inkişafına diqqət artır. Bu layihələr hazırda bütün inkişaf etmiş ölkələrin maraq dairəsindədir".

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin aparat rəhbəri **Azad Cəfərlı** rəqəmsal layihələrin həyata keçirilməsi sahəsində atılan addımlardan danışdı, hazırda elektron xidmətlərin inkişafı və qiymətləndirilməsi sahəsində işlərin davam etdiyini deyib.

Azərbaycanın "ASAN xidmət" modelinin üstünlüklərindən və fəaliyyət mexanizmindən danışan A.Cəfərlı bildirdi ki, qurumun fəaliyyəti Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM) ilə üst-üstə düşür və 16 məqsəd üzrə həmahəngdir. Bildirib ki, "ASAN xidmət" mərkəzlərində 10 dövlət qurumunun 300-dək xidməti göstərilir. İndiyədək 25 milyon ərizə qəbul edilib və vətəndaş məmnunluğu 95 faizdir. Həmçinin sertifikatların verilməsi və elektron lisenziyalar üzrə portal da fəaliyyət göstərir. "Elektron hökumət" portalında 91 qurum 446 xidmət təklif edir. Bu vaxtdakı portalda 85 milyon ərizə qəbul olunub.

O deyib ki, "ASAN xidmət" in fəaliyyəti Avropa İttifaqı, Avropa Parlamenti, Böyük Britaniya Parlamenti tərəfindən, həmçinin Fransa, Almaniya və digər ölkələrdə yüksək qiymətləndirilir. Bir çox ölkələr Azərbaycanın "ASAN xidmət" modelini tətbiq etməkdə maraqlıdır.

Gürcüstan Blokcəyn Assosiasiyasının fəxri üzvü, A-Star Investment Fondunun təsisçisi **Aleks Sudaşvili** bildirib ki, Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunda global iqtisadiyyatın yeni tendensiyaları və rəqəmsal yeniliklərlə bağlı müzakirələrin aparılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. O deyib ki, hazırda dünyada yeni trend - blokçeyn texnologiyaların inkişafıdır. Qarşıdakı illərdə bütün inkişaf etmiş ölkələrdə blokçeyn texnologiyalarına maraq artacaq. Blokçeyn etibarlı və şəffaf prinsiplərə əsaslanır. Gələcəkdə bir çox ölkələr dövlət xidmətlərini blokçeyn vasitəsilə həyata keçirməyə maraqlıdır.

raq göstərir. Bundan başqa, kriptovalyutalar da hazırda innovativ yenilik sayılır.

Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin Yüksək Texnologiyalar Parkının (YTP) direktoru vəzifəsini icra edən **Tural Kərimli** isə YTP-nin fəaliyyəti barədə məlumat verərək gələcək planlardan danışdı. O, öz layihələrini inkişaf etdirmək istəyən startapçılar üçün müxtəlif proqramların təşkil edildiyini deyib.

Mədəniyyət və yaradıcılıq sənayeləri üzrə ekspert **Teri Sander** deyib ki, Azərbaycanda müasir memarlıq nümunələrinə xüsusi diqqət yetirilir. Muzeylər, kinematografiya və qeyri-mədəni maddi irsin qorunmasına, muğama xüsusi önəm verilir.

"Bu gün mədəniyyət yaradıcı iqtisadiyyatın əsas qollarından birinə çevrilir, dayanıqlı inkişafda aparıcı rol oynayır. Müşahidələrimə əsaslanaraq deyə bilərəm ki, Azərbaycanda mədəniyyət və yaradıcı iqtisadiyyata xüsusi diqqət ayrılır. Dövlət bu sahəyə yeni mənasibətin formalaşmasında əsas rol oynayır" - deyərək Böyük Britaniya yadan olan ekspert əlavə edib.

"Hybrid communications" şirkətinin direktoru **Aşley Qudal** və "Clarivate Analytics" şirkətinin marketing üzrə baş direktoru xanım **Culia Mair** isə bildirdilər ki, innovasiyanın gəlirlərində əldə ediləni və sərmayələrin cəlb edilməsi məqsədilə iqtisadi cəhətdən əsaslandırılması günün tələbidir.

İnnovasiyaların gözlənilmədən meydana çıxır, dəyişir, transformasiyaya məruz qalır.

* * *

VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun "Multikulturalizm siyasəti cəmiyyətdə sabitliyin təminatı" amili kimi" mövzusunda keçirilən işçi sessiyasına Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının Millətlərarası Mənasibətlər, Multikulturalizm və Dini Məsələlər Şöbəsinin müdiri **Əlibar Nəcəfov** moderatorluq edib.

İşçi sessiyada Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin Həmyağlılıq Şurasının sədri, akademik **Kamal Abdulla** çıxış edərək deyib ki, bu gün Azərbaycanın multikulturalizm modeli dünyada qəbul edilir və öyrənilir. Bu gün Azərbaycan multikulturalizmi dünyanın bir sıra aparıcı universitetlərində tədris olunur. Xarici universitetlərdə Azərbaycan multikulturalizmini öyrənmək tələbələrini ildə iki dəfə ölkəmizə səfərləri təşkil edilir.

Qeyd edilib ki, Azərbaycanda keçirilən tədbirlər multikulturalizmin niqibn bütövlükdə duran insanları öz sırasına birləşdirir. Biz multikulturalizmin bu gününə və sabahına inanırıq. Azərbaycan Prezidentinin imzaladığı sərəncamlar multikulturalizmin dönməz yolunu müəyyən edib. Azərbaycan xalqının canında-qanında olan başqa xalqlara xoş münasibət həmişə özünü göstərib. Əsrlərdən bəri ölkəmizdə müxtəlif xalqların nümayəndələri qardaş kimi yaşayıblar. Azərbaycan bu gün çoxkonfessiyalı ölkə kimi dünyada özünü təsdiq edib. Biz bu gün fəxrli Azərbaycan modelini bütün dünyada təbliğ edirik.

Qafqaz Məsləhətləri İdarəsinin sədri, **Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə** deyib ki, Azərbaycan müxtəlif sivilizasiyalar arasında tarixən oynadığı mənəvi körpü rolunu bu gün də layiqli şəkildə

davam və inkişaf etdirir. Dünyanın siyasi, iqtisadi və dini zəmində narahat gündəm yaşadığı bir dövrdə tarixən çoxmillətli və çoxkonfessiyalı ölkə, milli, dini tolerantlıq və multikultural ənənələr diyarı olan Azərbaycanda sülh məramı, qarşılıqlı ehtiram məfkurəsi, humanist dəyərlərin bəşəriyyətə bəyan edilməsi üçün dövlət tərəfindən hər cür şərait yaradılıb.

Vurğulanıb ki, Azərbaycan torpaqlarında müsəlmanlarla yanaşı, pravoslavlar, katoliklər, yəhudilər və digər etiqad sahibləri əslər boyu bir ailə kimi yaşayıb, ibadət və mərasimlərini sərbəst şəkildə icra edirlər. Azərbaycanda daxili sabitlik mövcuddur. Milli və dini tolerantlıq dövlət səviyyəsində dəstəklənir. Etnik və dini müxtəliflik ölkəmizin milli sərvəti kimi dəyərləndirilir. Təbii ki, burada siyasi iradə böyük önəm daşıyır. Dünya miqyasında multikulturalizm ideyasının fəal təbliğatçısı, mədəniyyətlərəsi əməkdaşlığa dair "Bakı Prosesi"nin müəllifi, islam mədəniyyətinin ümumbəşəri əhəmiyyətinə, dinimizin sülhsevər mahiyyətinə yüksək dəyər verən Prezident İlham Əliyev 2016-cı ildə "Multikulturalizm ili", 2017-ci ildə isə "İslam həmyağlılıq ili" elan etməklə olduqca müdrik qərarlar verib. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanda bu ideyaların mərkəzində duran bir ölkə kimi gündəmə gətirməklə, ölkəmizi global miqyasda ümumbəşəri ideyaların qarşısına çevirməklə həm ölkə daxilində, həm də beynəlxalq aləmdə böyük bir siyasi-mənəvi nailiyyətə imza atmış oldu. Humanitar forumların mədəni şəkildə Bakıda keçirilməsi bu təşəbbüslərin sırasına xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanın dünyaya multikulturalizm, islam həmyağlılıq ideyalarını təqdim etmək qüdrəti ölkəyə çevrildiyini söyləyən Allahşükür Paşazadə deyib: "Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın dünya miqyasında mədəni sahədə fəaliyyəti, milli-mənəvi irsimizi ən yüksək səviyyədə təbliğ etməklə yanaşı, ümumbəşəri dəyərlərə diqqət və himayəsi ölkəmizi bu istiqamətdə böyük nüfuz sahibi edib".

Dini Qurumlarla iş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri **Mübariz Qurbanlı** vurğulayıb ki, Azərbaycanda tarixən ayrı-ayrı mədəniyyətlərin, dinlərin, millətlərin, etnik qrupların nümayəndələri qarşılıqlı hörmət, birgəyaşayış şəraitində bir ailənin üzvü kimi yaşayıblar. Müxtəlif mədəniyyətlərə və dinlərə məxsus etnosların tarix boyu bu torpaqlarda əmin-amanlıq şəraitində yaşamasında xalqımıza xas olan humanizm və xoşniyyətlik kimi ali dəyərlər, eyni zamanda, islam dəyərləri müstəsna rola malikdir. Ölkəmizin coğrafi mövqeyi, əhalisinin etnik tərkibi qədim dövrdən burada fərqli dinlərin mövcudluğuna şərait yaradıb. Sovetlər birliyi dağılan dövrdə ölkəmizdə cəmi 17 məscid fəaliyyət göstərirdisə, bu gün onların sayı 2200-dən çoxdur. Hazırda ölkə ərazisində 13 kilsə, 7 sinagogaq fəaliyyət göstərir. Vətəndaşların böyük əksəriyyəti müsəlman olan ölkəmizdə digər dinlərə də xüsusi qayğı göstərilir. Ölkəmizdə dövlət qeydiyyatından keçmiş 861 dini icma fəaliyyətdədir. Bunlardan 830-u islam, 31-i qeyri-islam təmayüllüdür.

Ölkədə fəaliyyət göstərən bütün dini icmalara öz dini aytınları həyata keçirmək üçün lazımi şə-

raitin yaradıldığını söyləyən komitə sədri deyib: "Dini maarifləndirmə və milli-mənəvi dəyərlərin təbliğatı işini daha da gücləndirmək məqsədilə dövlət tərəfindən islam dini icmaları ilə yanaşı, digər dini icmalara da müəmmadi olaraq maliyyə yardımı ayrılır".

Bakı Dövlət Universitetinin Sosial və pedaqoji psixologiya kafedrasının müdiri professor **Kamil Əliyev** diqqətə çatdırıb ki, bu gün ölkəmizdə başqa xalqların nümayəndələri öz ana dillərində danışır, öz dini inanclarına uyğun ibadət edir, adət-ənənələrini yaşadır, heç bir ayrı-seçkiliklə üzləşmədən müxtəlif sahələrdə fəaliyyət göstərərək ümumi inkişaf prosesinə öz töhfələrini verirlər. Azərbaycanda dini konfessiyalar arasındakı münasibətlərin kökündə bir-birinin dini inancı və mənəvi dəyərlərinə dərin hörmət dayanır. Bu da onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycanda multikulturalizmin əsas meqanlarından biridir: "Tarixi Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin monokultural siyasət yürüdən Ermənistan tərəfindən işğal olunmasına, bir mülyondan çox azərbaycanlının öz doğma torpaqlarından qovulmasına, minlərlə soydaşımızın terrora məruz qalmasına baxmayaraq, ölkəmizdə multikultural dəyərlərə xüsusi önəm verilir. Təkcə bu faktın özü Azərbaycan dövlətinin və xalqının yüksək tolerant və multikultural mədəniyyətinin bariz sübutudur. Azərbaycanda bütün konfessiyalar arasında məhrəbanlıq, qarşılıqlı anlayış və sıx əməkdaşlıq ölkəmizdəki tolerantlıq mühitinin bundan sonra da qorunub saxlanılmasının qarantıdır".

Sessiyada Hindistanın "Art of Living" Fondunun mənəvi rəhbəri **Şri-Sri Ravi Şankar**, Monteneqronun mədəniyyət naziri **Aleksandr Boqdanovici**, Rus Pravoslav Kilsəsinin Bakı və Azərbaycan Yeparxiyasının arxiyepiskopu **Aleksandr İseyn**, UNESCO-nun xoşməramlı səfəri, Fransanın mədəniyyət diplomatiyasının xüsusi nümayəndəsi **Hedva Ser** və Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin nümayəndəliyinin rəhbəri, Vaşinqton Həyqəq Assosiasiyasında məsləhətçisi **Janna Skot** ölkəmizdə multikulturalizmə verilən önəmi yüksək qiymətləndiriblər. Bildirilib ki, multikulturalizm insanların birgəyaşayışı və fəraqlılığı üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Moskva Dövlət Linqvistik Universitetinin rektoru **İrina Krayevanın** moderatorluğu ilə keçirilən sessiyanın ikinci hissəsində Bakı şəhəri Dağ yəhudiləri dini icması sədri **Milix Yevdayev**, İtaliyanın Link Kampus Universitetinin professoru **Alessandro Fiqus**, Pakistan-Amerika Məsələləri Şurasının nümayəndəsi, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin (BBMM) ABŞ nümayəndəliyinin müşaviri **Adnan Xan**, ABŞ Prezidentinin təyini etdiyi Milli və Yerli Könüllü Cəmiyyətlər Xidmətinin səlahiyyətli nümayəndəsi, BBMM-in ABŞ nümayəndəliyinin müşaviri **Hyepin İm**, BBMM-in İsrail nümayəndəliyinin rəhbəri, beynəlxalq münasibətlər üzrə ekspert **Ayşe Qurt**, mərkəzin Drezden nümayəndəliyinin rəhbəri **Birgit Vaysgerber** və Rusiyanın siyasi analitiki **Oleq Kuznetsov** mövzu ilə bağlı məruzələrlə çıxış ediblər.

Plenar və işçi sessiyalarda mövzulara bağlı müzakirələr aparılıb, suallar cavablandırılıb.